

מצות הודוי

בעזה"ש"י

"מצוה עג, היא שצננו להתנדות על העונות והחטאים שחטאנו לפני הא-ל ולאמר אותם עם התשובה וזהו הודוי וכונתו: ש'אמר 'אנא השם, חטאתי עויתי ופשעתי ועשיתי כד וכד'. וז'אריך המאמר, ויבקש המחלה בזה הענין לפי צחות לשונו. ודע, שאפלו החטאים שחנבין עליהן אלו המינים מהקרנות הנזכרים שאמר שיקריבם ויתכפר לו - לא יספיק - עם הקרבנות - בלתי הודוי. והוא אמרו 'דבר אל בני ישראל, איש או אשה כי יעשו מקל חטאת האדם... והתודו את חטאתם אשר עשו (במדבר ה, ו-ז)"

מהלכות תשובה לרמב"ם:

"כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בודון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חנב להתנדות לפני הא-ל ברוד הוא, שנאמר: 'איש או אשה כי יעשו... והתודו את חטאתם אשר עשו' זה ודוי דברים. ודוי זה מצות עשה. כיצד מתנדו! אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כד וכד והרי נחמתי ובשתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה. וזהו עקרו של ודוי. וכל המרבה להתנדות ומאריך בענין זה הרי זה משבח. וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו ודוי דברים, שנאמר: 'והתודה אשר חטא עליה' (ויקרא ה, ה). וכן כל מחנבי מיתות בית דין ומחנבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקיטתן עד שיעשו תשובה ויתודו. וכן החובל בחברו והמזיק ממונו, אף על פי ששלם לו מה שהוא חנב לו אינו מתכפר עד שיתודה..."

"וימה היא התשובה! הוא שיעזב החוטא חטאו, ויסירו ממחשבתו, ויגמר בלבו שלא יעשה עוד... וכן יתנחם על שעבר... וצריך להתנדות בשפתינו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו"

"יום הכפורים הוא זמן תשובה לכל, לזחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל. לפיכך חנבים הכל לעשות תשובה ולהתנדות ביום הכפורים..."

פעולת הודוי: חיזוק התשובה בהבעתה

"...לענין הודוי... כי עיקר התשובה היא בלב, והודוי אינו כי אם מצוה פרטית. ויש לומר שטעמה הוא כדי לחזק ציור התשובה, שדיבור הפה מחזק כח המחשבה, כענין 'מעשה מוציא מידי מעשה' (קידושין נט ע"ב), והדיבור נחשב כמעשה..."

פעולת הודוי: סילוק הרצונות הזרים

"...כל מי חני האדם הנפש היא מלאה תנועה, מחלפת את ציוריה וכוחותיה ואיננה קיימת בצביון אחד. הכח החובק את כל הכוחות כולם, את העצמיות של הנפש, הוא ודאי כח הרצון, הוא פועל על

יתר חלקי הנפש הנגלים והנסתרים, וכל כח החיים העבר בכל המון החליפות פועל עליו ומתפעל ממנו. על-כן החותם האמיתי על הנפש להשכיל ולהאיר באור החיים יטביע הרצון. וכינן שלעת שכבר צריך להשלים נפשו להעמידה על מצב בלתי מתחלף, על מצב שיכלול את כל כוחותיה וציוורה בחטיבה אחת, שתחוש את כל הוייתה כולה כאחת, מראש היותה עד סוף כל מעשיה ורגשותיה, תחת אשר בכל עת שימושה בכלי הגוף רק קמעא קמעא נכנסים בקרבה ציורים בודדים, גדול מאד הוא ערך הוידוי, המאיר את אור האמת והיושר בנפש פנימה וקובע את הרצון לפי טבע הא-להי שלה, במה שְׁיִזְרָה הלאה כל רצון זר לְכָל עוֹן ולכל חטאת. זאת היא מגמת הנטייה הטבעית להתוודות, שְׁשֵׁם אֲדוֹן כֹּל הַנִּשְׁמוֹת בְּלִב כָּל בְּנֵי-אָדָם..." (הראי"ה קוק, עין איה שבת, ב; רה)

"...ולפעמים תשתוחח נפשו בנושאו דְעוּ אֵל אֲשֶׁר עָבַר עָלָיו מִכָּל חַטָּאת הָאָדָם, וְיֵאבֶּה לְהַשְׁלִיךְ אֶת סֶבֶל מִשָּׂא כָּל חַטָּא וְכָל מִידָה רַעָה שֶׁדַּבְּקָה בְּנַפְשׁוֹ, בְּשִׁפְיַת שִׁיחַ שֶׁל תְּפִילָה וְתַחֲנוּנִים, וְיִדּוּי וּפְלִלָּה... לֹא יַעֲבֹר מִזְעַד חֶפֶץ הוֹצֵאת הַפְּסוּלֹת הַנַּפְשִׁי, לְטַהַר רוּחוֹ לִפְנֵי קוֹנוֹ, בְּרַגְשׁ עַז..." (הראי"ה קוק, עין איה ברכות, ט; רנד)

ערך הוידוי: לקיחת אחריות

"אחד מהיסודות של התשובה במחשבתו של האדם, הוא הכרת האחריות של האדם על מעשיו, שבא מתוך אמונת הבחירה החופשית של האדם. וזהו גם כן תוכן הוידוי המחובר עם מצות התשובה, שמודה האדם שאין שום ענין-אחד, שיש להאשימו על החטא ותוצאותיו, כי-אם אותו בעצמו. ובהוא מברר לעצמו את חופש רצונו ועוצם יכולתו על סדרי חייו ומעשיו, ומתוך כך הוא מִפְּנֵה לִפְנֵי אֵת הַדָּרֵךְ לְשׁוּב אֶל ד', לחדש את חייו בְּסֵדֶר הַטוֹב, אֲשֶׁר יִכִּיר שֶׁהוּא מוֹצֵלֵחַ בְּעֵדוֹ כֹּאֲשֶׁר יֵשֵׁב מִמְּקוֹר הַדַּעַת, הַמִּתְחַבֵּר אֶל קְדוּשַׁת אֹר הַתּוֹרָה, הַמְּשִׁיבֵת נַפְשׁוֹ..." (אורות התשובה, טז; א)

ערך הוידוי: שינוי המציאות

"...שערך התשובה בפועל הוא ערך כללי, לכל באי עולם, אמנם יסוד הוידוי, כח הקול שיהיה ערך תשובתי- זהו דבר מיוחד לישראל, וכן הוא בְּסִפְרָא שִׁישְׂרָאֵל מִתְּנַדִּין וְלֹא נִכְרִים. כִּי אִין הוִידוּי רַק הַתְּעוֹרְרוֹת וְהַזְכָּרָה חִיצוֹנָה לְתוֹשֵׁבָה, כִּי-אִם עֵרֶךְ פְּנִימִי לֵה עַל פִּי סְגוּלַת 'הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב', שֶׁתְּכַוֵּן הָאֱמֶת שֶׁלּוֹ גּוֹרֵמֵת שֶׁכֵּל עֵרֶכִי הַקּוֹדֵשׁ הַיּוֹתֵר עֲצִמִּינִים מִתְּנַשְׂאִים לְעוֹמֵת קוֹלוֹ, הַחוֹצֵב לְהַבּוֹת בְּאֵמֶת הַנֶּעֱרָעֵד עַד נֶצַח... וּבִמְדַרְשׁ יֵשׁ עַל זֶה 'וְהוּא עֵד' - 'אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר 'וְאֵתֶם עֵדִי וְאֵנִי א-ל... וְהִיָּינוּ כֹּחַ הַדִּיבּוֹר שֶׁל כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל הַמְּבַקִּיעַ כָּל עַנְיֵי הָאוֹפֵל שֶׁל כָּל עוֹלָמִים..." (הראי"ה קוק, אגרות הראיה, אגרת תתמג)

ערך הוידוי: ביטוי מיטב האדם

"...עֲנִינִים שֶׁל הַקְּרִבּוֹת: קְרִבַּת אֱלֻקִּים, וְהִיִּסוּד הַעֵיִקְרִי שֶׁבָּהֶם, הוּא הִיִּסוּד הַרוּחָנִי שֶׁבְּקִרְבָּן, דְּהִיָּינוּ תוֹשֵׁבָה, וּבְפּוֹעֵל: וִידּוּי בְּפֵה, וִידּוּי בְּדִיבּוֹר, שְׁמִגְלָה אֶת הַתּוֹכֵן הַנִּשְׁמָתִי. וְאִם לֹא כֵךְ, מִפּוֹרֵשׁ בְּנִבְיָאִים: יִזְבַּח רַשְׁעִים תוֹעֵבָה..." (הרציי"ה קוק, מתוך התורה הגואלת, ד)

"...יש חיוב לקיים את כל המצוות, אם-כן מה הענין המיוחד של התשובה? גִּדְרֵי הָאָדָם: המְדַבֵּר. ומכאן, גדר השלמות של התשובה, שתתגלה בדבור. זה הענין המיוחד של מצנת התשובה, וידוי פה. ברמב"ם: שכשישוב החוטא לפני ד', יתודה. זהו גדר המצוה המיוחדת. התגלות קדושת החיים בלח המְדַבֵּר..."

(הרצי"ה קוק, מתוך התורה הגואלת, א)

"...שהשלמת התשובה היא דווקא על-ידי וידוי פה. וטעם הדבר- כי עיקר חיות האדם כל זמן שהוא בגופו הוא על-ידי הדיבור וכמו שקתוב: 'לְנֶפֶשׁ חַיָּה' (בראשית ב, ז) – 'לרוח ממללא' (תרגום אונקלוס סם), והכתוב אומר: 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' (ויקרא יח, ה), שְׂכֹן גַם-כֵּן שִׁיעָשָׂה הַמְצוּוֹת בְּחַיּוֹתוֹ העיקרית, וכמו-כן התשובה ראוי שתעשה בלח החזק שבחיים, שהוא כח הדיבור, וכל זמן שהיא במחשבה בעלמא היא חלושה..."

(הראי"ה קוק, מדבר שור, דרוש שמונה-עשר)